

УДК 316.62

DOI: 10.24919/2312-8437.43.159086

ПОДОЛЯК Наталія – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, 82100, Україна (podolnatalya@gmail.com)

СТРУКТУРА АСЕРТИВНОСТІ З ПОЗИЦІЇ КОНТИНУАЛЬНО-ІЄРАРХІЧНОГО ПІДХОДУ

***Анотація.** У статті подані результати теоретичного аналізу поняття «асертивність», окреслено основні підходи до розуміння структури асертивності у психологічній науці, презентовано теоретичну модель асертивності з позиції континуально-ієрархічного підходу. Асертивність розглядається як складна властивість особистості. Феномен «асертивність» розглядається як багаторівневе, цілісне утворення, що включає формально-динамічний, змістово-особистісний і соціально-імперативний рівні. На кожному рівні асертивність представлена певними компонентами, що мають специфічний зміст. Ці компоненти взаємодіють між собою, доповнюють один одного і утворюють інтегральну властивість, яка не зводиться до суми її складових і яку можна розглядати як системну властивість, що характеризується активністю та цілісністю.*

***Ключові слова:** асертивність, структура асертивності, континуально-ієрархічний підхід, показники асертивності, складові асертивності.*

Постановка проблеми. Потреба в гуманізації взаємин та міжособистісних стосунків у сучасному українському суспільстві набула надзвичайної актуальності. Суспільно-історичні умови, особливості соціальної взаємодії висувають нові вимоги до особистості та її якостей, що могли б забезпечити їй ефективне функціонування у соціумі. Власне асертивність особистості є однією з тих рис, котра може забезпечити оптимальну взаємодію людини з оточенням, суспільством, досягнення нею власних життєвих

цілей, сприяти її самовдосконаленню та саморозвитку. Підвищений інтерес до асертивності зумовлений потребами соціальної практики і спрямований на розвиток навичок асертивної поведінки, асертивного спілкування, що необхідні у багатьох сферах життєдіяльності і професійної діяльності, особливо в галузі соціономічних професій. Вади асертивності утруднюють загальний розвиток особистості, знижують ефективність комунікативних процесів та соціальної і професійної адаптації особистості. Саме ці чинники зумовили інтерес до проблеми пошуку складових асертивності.

Аналіз досліджень і постановка завдань. У вітчизняній психології термін «асертивність» появився після публікації книги чеських авторів В. Каппоні та Т. Новака [2, 36] і почав широко використовуватися.

Це поняття, загалом, розуміється як певна особистісна автономія, незалежність від зовнішніх впливів та оцінок, здатність до саморегуляції поведінки і вміння конструктивно знаходити вихід із проблемних ситуацій у спілкуванні, здатність до прийняття самостійних рішень, напористість, ініціативність. За відсутності асертивності, ефективність спілкування значно знижується, можуть виникати комунікативні та психологічні бар'єри, міжособистісні конфлікти. При цьому утруднюється розвиток і самої особистості, можуть розвиватися невротичні стани, вади характеру тощо [5; 6; 7; 10; 11].

Теоретичний аналіз будь-якого феномену вимагає його точної дефініції. Стосовно ж терміна «асертивність», спостерігається неоднозначність або й багатозначність у його розумінні: дуже широкий понятійний діапазон трактувань у роботах різних авторів, семантичні труднощі при перекладі терміна, відсутність чітких уявлень про джерела та межі асертивності – неасертивності. Це і зумовлює завдання його уточнення.

Окрім того, що у психологічній літературі наявні дуже різноманітні підходи до розуміння сутності феномену «асертивність», так само неоднозначно різні дослідники трактують і структуру асертивності.

Варто зазначити, що у психології немає загальноприйнятої структури асертивності та компонентного складу її показників.

Проте багато дослідників цієї проблеми виділяють когнітивну, емоційну та поведінкову складові асертивності [3; 10; 11].

Розглянемо наявні основні теоретичні підходи щодо структури асертивності. Так, С. Стаут серед основних складових асертивності виділяє такі як самоповага і повага до інших, а також здатність відповідати за свою поведінку [9, 48].

До структури асертивності звертався і О. Леонтьєв. Він зазначає, що асертивність – це стабільна особистісна характеристика і виділяє такі її структурні компоненти: особистісний, когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий. Особистісний компонент представлений високою самооцінкою та самоповагою людини. До емоційно-ціннісного компоненту асертивності автор зараховує сміливість у соціальних контактах, уміння керувати своїми реакціями, прийняття іншого, упевненість у собі, довіру до себе. Когнітивний компонент представлений силою переконаності людини у власній ефективності, гнучкості мислення, адекватною оцінкою ситуації. Поведінковий компонент виявляється у незалежності, наполегливості (напористості), готовності до ризику і конструктивній агресивності [3, 167]. Цей компонентний склад асертивності характеризує в основному лише особистісний та імперативний її рівні, поза увагою залишаються формально-динамічні показники асертивності.

Схожий підхід до розуміння структури асертивності представлений у концепції В. Шамієвої. Беручи до уваги теоретичний аналіз сутності та змісту асертивності як властивості особистості суб'єкта адаптації, В. Шамієва визначила структуру асертивності і також виділяє когнітивно-сміслові, афективні і поведінкові компоненти асертивності. На думку авторки до когнітивної складової належать: орієнтування і адекватність оцінки ситуації; гнучкість мислення (варіативність способів дій і продуктивне перетворення проблемних ситуацій); прогнозування саморозвитку і саморуху, визначення свого «Я» в навколишньому світі на основі усвідомлення сенсу і цінностей свого життя. Афективний компонент асертивності включає: прийняття іншого; впевненість у собі; довіру до себе. Поведінковий компонент виявляється у: наполегливості; готовності до ризику; конструктивній агресивності [11]. У концепції В. Шамієвої асертивність не є самостійним психологічним феноменом, а виступає як складна інте-

гральна характеристика особистості, яка появляється тільки при наявності означеного складу окремих рис особистості.

У структурі асертивної особистості, на думку О. Хохлової засадничими потребами виступають потреби зростання, спрямовані на опанування знань і умінь. Саме ці потреби здатні зробити агресивність конструктивною, тобто спрямувати її на пізнання. Асертивність особистості пов'язана з прийняттям філософії ненасилля, яка дає змогу свідомо відмовитися від використання будь-якого насилля стосовно інших людей і виробити асертивну позицію. Розглядаючи структуру асертивності, О. Хохлова зосереджує увагу в основному на тих характеристиках цієї властивості, які можна зарахувати до особистісного та суб'єктного її рівнів, що видається недостатнім для опису означеного складного феномену [10].

Загалом, трактування структури асертивності можна узагальнити так:

– *Когнітивний* компонент асертивності полягає у орієнтації і адекватній оцінці ситуації, продуктивній трансформації проблемних ситуацій (гнучкість); прогнозуванні саморозвитку і саморуку, визначенні власного Я у зовнішньому світі на основі усвідомлення значення та цінностей свого життя (смісложиттєві орієнтації).

– *Афективний компонент* асертивності охоплює: прийняття іншого – почуття самозбереження, спроектоване на інших людей; впевненість в собі – визначається як «соціально прийнятний вираз прав і почуттів», як «здатність до самовираження», як «звичка до емоційної свободи», як «позитивна оцінка власних здібностей як достатніх для виконання важливих завдань і задоволення власних потреб»; довіра до себе – вважається передумовою для існування особистості як суверенного суб'єкта активності, здатного до незалежного вибору цілей і їх досягнення.

– *Поведінковий компонент* асертивності виявляється у: незалежності – здатність керувати своїм життям, бути самим собою, протистояти впливу, не підкорятися примусу влади, або шукати свободу у новому місці, «автономія»; відповідальності – зсув покладання відповідальності з інших на себе; наполегливості – сміливість і рішучість як узагальнений чинник поведінки у всіх ситуаціях; готовності приймати ризики – покладатися на себе у

ситуаціях невизначеності; конструктивній агресії – сприяє досягненню мети, приводить до творчості та творення.

Метою статті є презентація теоретичної моделі структури асертивності з позиції континуально-ієрархічного підходу. **Завдання** дослідження – окреслити компонентно-структурну модель асертивності особистості, виявити показники асертивності особистості на її формально-динамічному та якісному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Для характеристики асертивності особистості, як уже було зазначено, використовують такі психологічні особливості, котрі належать до різних рівнів особистості, від біологічно-обумовлених до морально-етичних якостей людини. Цінність таких досліджень не викликає сумнівів, проте, видається перспективним той напрям розгляду окресленої проблеми, який трактує асертивність як стійку властивість особистості, що характеризується відносно постійними відношеннями між компонентами і має стійку компонентно-рівневу структуру. Саме ця компонентно-рівнева структура робить можливим прояв асертивності у різних сферах життєдіяльності, незалежно від конкретної ситуації.

Отже, аналіз літератури виявив необхідність окреслити компонентно-структурну модель асертивності особистості, в основі якої базові характеристики асертивності, такі як стійкість, системність, інтегральність. Асертивність досліджувалася нами з позиції системно-структурного підходу.

Системний (або системно-структурний) підхід [1, 7] передбачає, що до вивчення явища необхідно підходити як до системи, тобто як певної цілісності, до якої належать у суттєвих відношеннях та зв'язках окремі елементи. У психології системно-структурний аналіз дає змогу розглянути якісну своєрідність утворень психіки, її системну будову, включеність у різнорівневі взаємодіючі системи.

Суть системно-структурного підходу розкривають такі теоретичні положення: 1) система не зводиться до суми елементів, а має певну структуру; 2) властивості елемента визначаються його місцем у структурі; 3) складові системи – підсистеми – можна розглядати як самостійні утворення системи; 4) кожне психічне явище, що розглядається як окрема система, входить до більш загальної системи [1]. Отже, системний об'єкт має вивчатися як

диференційована та організована цілісність. На думку Б. Ломова, відповідно до системного підходу, психіка людини має вивчатися на чотирьох рівнях у системі суспільних стосунків, вивчення структури особистості, діяльності, спілкування, вивчення психічних процесів та психічних станів людини тощо [4, 403–404].

Розглядаючи асертивність з позиції структурного підходу, слід ще раз наголосити, що цей підхід, на думку В. Ганзена, передбачає виявлення складових (або підсистем) і структури об'єкта, який вивчається. Суттєвою ознакою такої структури є постійні взаємозв'язки між її елементами [1].

Теоретико-методологічною основою побудови структури асертивності обрано континуально-ієрархічну концепцію структури особистості, що розроблена О. Санніковою [7].

Із позиції означеного підходу особистість розглядається як макросистема, що складається з різнорівневих підсистем, які мають специфічні характеристики. В якості рівнів автор виділяє формально-динамічний, змістовно-особистісний, соціально-імперативний. До першого рівня О. Саннікова зараховує сукупність усіх властивостей, що відображають динаміку перебігу психічних явищ а також конституційні властивості індивіда. Другий рівень охоплює власне особистісні властивості: спрямованість, особливості спонукальної сфери, потреб, інтересів. Третій рівень охоплює ті характеристики, які відображають уявлення особистості про суспільство, мораль, норми, культуру, знання, а також саму моральність особистості. Автор акцентує увагу на умовності границь між цими рівнями та наявності певного «проміжного» простору, який об'єднує властивості рівнів, що межують між собою. Ці властивості неможливо однозначно зарахувати тільки до одного рівня. Погранична зона формально-динамічного і особистісного рівнів включає якісні особливості психологічних складових темпераменту і характеру. Погранична зона між другим і третім рівнями представлена таким утворенням як індивідуальний досвід, що належить сусіднім рівням. Функція цих пограничних зон полягає у підтримці цілісності самої системи. Це означає, що якості особистості є континуальними утвореннями і можуть переходити від одного рівня до наступного якісно змінюючись. Пограничні зони з одного боку нейтралізують небажані для всієї системи зміни, а з іншого – спрямовують психічну ак-

тивність на вибіркове розгортання бажаних змін. Виокремлені рівні тісно взаємопов'язані між собою і взаємопроникають один в одного, що пояснює розвиток деяких психічних властивостей від нижчих рівнів до вищих. Такий підхід дає змогу структурувати будь-яку складну багаторівневу властивість особистості, виділяючи її специфічні ознаки на кожному рівні структури особистості [7].

Як зазначає О. Саннікова, риси особистості по-різному представлені на всіх рівнях: одні найяскравіше виявляються на формально-динамічному рівні (наприклад, агресивність), інші – на змістово-особистісному (конфліктність, заздрість) або ж соціально-імперативному (цинізм). «Проте, усі ці якості, риси певним чином, з різною інтенсивністю, забарвленням, різноманіттям виявляються на всіх рівнях означеної континуально-ієрархічної структури особистості» [7, 10–11].

Розглядаючи *асертивність як складну властивість особистості* з позиції континуально-ієрархічного підходу, феномен «асертивність» можна трактувати як багаторівневу, цілісне утворення, що також включає формально-динамічний, змістово-особистісний і соціально-імперативний рівні. З позиції означеного підходу можна припустити, що на кожному рівні асертивність представлена певними компонентами, що мають специфічний зміст. Ці компоненти взаємодіють між собою, доповнюють один одного і утворюють інтегральну властивість, яка не зводиться до суми її складових і яку можна розглядати як системну властивість, що характеризується активністю та цілісністю. На формально-динамічному рівні асертивність виявляється у динамічних характеристиках, що відображають особливості виникнення проявів асертивності і форму їхнього прояву в конкретній ситуації. Ті характеристики, які відображають психологічну сутність феномену асертивності належать до якісного рівня (межова зона між першим і другим рівнями). На змістово-особистісному рівні асертивність виявляється в характеристиках, що пов'язані зі спрямованістю особистості, потрібно-мотиваційною сферою, ціннісними орієнтаціями, настановами на асертивну поведінку. До змістових характеристик асертивності належать здатність до усвідомленої регуляції власної поведінки, стійкі форми асертивної поведінки, стратегії цієї поведінки в типових ситуаціях. На рівні

індивідуального досвіду асертивність представлена досвідом асертивної поведінки. На цьому рівні компонентами асертивності можуть виступати самооцінка асертивності, ставлення до себе та інших, ініціативність у соціальних контактах, схильність до самопрезентації, соціальна компетентність, наявність навичок асертивної поведінки та здатності до їх творчого використання. На соціально-імперативному рівні асертивність включає уявлення особистості про прийняті у суспільстві способи асертивної поведінки, а також вироблені особистістю власні норми асертивної (або неасертивної) поведінки, конгруентність асертивності стосовно національної культури, релігії, професії, спілкування тощо.

Спираючись на положення О. Саннікової стосовно метахарактеристик будь-якої риси індивідуальності, ми вважаємо, що асертивність на формально-динамічному рівні презентована такими характеристиками як потреба проявляти асертивність; ініціативність у прояві асертивності; широта асертивності; легкість виникнення асертивних дій; усталеність; пластичність; інтенсивність асертивних проявів; включення у асертивний процес. Ті характеристики, що відображають психологічну сутність феномену асертивності належать до якісного рівня (проміжна зона між першим і другим рівнями).

Отже, якісними метахарактеристиками асертивності можна вважати такі складові: 1) *афективна (емоційна) складова*. *Додатний полюс* охоплює такі властивості, як нервово-психічна стійкість, прийняття себе, прийняття інших, спонтанність емоційних реакцій, почуття міри, відсутність тривоги, почуття впевненості. *Від'ємний полюс* – характеризується відсутністю цих якостей, або їхній слабкий прояв; 2) *когнітивна складова*. *Додатний полюс* характеризується хорошою орієнтацією у соціальній ситуації та адекватністю її оцінки; здатністю передбачати результати власної асертивної поведінки, здатністю дозволяти собі мати запити і вимоги, здатністю орієнтуватися в соціальних очікуваннях, усвідомленням потреби у досягненні мети. *Від'ємний полюс* характеризується протилежними якостями; 3) *поведінкова складова* асертивності. *Додатний полюс* характеризується готовністю до дій, спрямованих на досягнення мети без посягання на права інших людей, навіть конструктивною агресивністю та здатністю керувати своїм життям. *Від'ємний полюс* – неготовністю

до таких дій, що супроводжується або пасивністю, або некерованою, неконструктивною агресивністю; 4) *контрольно-регулятивна складова* асертивності. *Додатній полюс* характеризується відповідальністю за свої вчинки; наполегливістю у захисті своїх прав; самостійними діями; обстоюванням своєї думки, навіть якщо це пов'язано з певними труднощами тощо. *Від'ємний* – почуттям безпорадності, безправності; наданням можливості іншим вирішувати, що необхідно зробити; несамостійними діями; нездатністю обстоювати свою думку; схильністю підкорятися іншим, давати їм можливість приймати рішення тощо.

Висновки. У структурі асертивності можна виділити такі рівні: формально-динамічний, якісний, змістово-особистісний та соціально-імперативний. На формально-динамічному рівні асертивність презентована такими показниками як: потреба проявляти асертивність; ініціативність у прояві асертивності; широта асертивності; легкість виникнення асертивних дій; усталеність; пластичність; інтенсивність асертивних проявів; включеність. До якісних показників цього рівня асертивності належать: *афективна, або емоційна складова* (нервово-психічна стійкість, прийняття себе, прийняття інших, спонтанність емоційних реакцій, почуття міри, відсутність тривоги, почуття впевненості); *когнітивна складова* (хороша орієнтація в соціальній ситуації та адекватність її оцінки; здатність передбачати результати власної асертивної поведінки, здатність дозволяти собі мати запити і вимоги, здатність орієнтуватися в соціальних очікуваннях, усвідомлення потреби у досягненні мети); *поведінкова складова* (готовність до дій, спрямованих на досягнення мети без посягання на права інших людей, конструктивна агресивність та здатність керувати своїм життям); *контрольно-регулятивна складова* асертивності (відповідальність за свої вчинки; наполегливість у захисті своїх прав; самостійність дій; обстоювання своєї думки тощо). **Перспективою** подальших досліджень є вияв показників асертивності на змістово-особистісному та соціально-імперативному рівнях.

Література

1. Ганзен В.А. Системные описания в психологии / В.А. Ганзен. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1984. – 176 с.

2. Капони В. Как делать все по-своему, или асертивность – в жизнь! / В. Капони, Т. Новак, А. Агарков. – СПб. : Питер, 1995. – 192 с. – (Искусство быть : Кн. 10).
3. Леонтьев А.А. Асертивность. Общение и деятельность общения / А.А. Леонтьев. – СПб. : Питер, 2008. – С. 160–215.
4. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические основы психологии / Б.Ф. Ломов. – М. : Наука, 1984. – 445 с.
5. Медведева С.А. Асертивність майбутніх практичних психологів: досвід вивчення / С.А. Медведева // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики : міжвузівський зб. наук. пр. / ред. кол. : В.П. Бех, К.Ю. Богомаз, Л.Ф. Бурлачук та ін. ; гол. ред. О.Л. Скідін. – Одеса : Астропринт, 2008. – Вип. 39–40. – С. 234–240.
6. Ніколаєв Л.О. Генезис понятия «асертивность» [Електронний ресурс] / Леонід Олегович Ніколаєв // Український науковий журнал «Освіта регіону». – 2010. – № 1. – Режим доступу : <http://www.social-science.com.ua/article/193>.
7. Санникова О.П. Формально-динамические и качественные метахарактеристики индивидуальности / О.П. Санникова // Наука і освіта : науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – 2007. – № 6–7. – С. 30–33.
8. Селтер Е. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.openweb.ru/romek/faq1.htm>.
9. Стаут С. Управленческий тренинг / С. Стаут ; пер. с англ. А. Ракитина. – СПб. : Питер, 2002. – 263 с.
10. Хохлова Е.В. Конструктивная агрессивность в формировании навыков асертивного поведения студентов вуза : дисс. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / Е.В. Хохлова. – Нижний Новгород, 2008. – 220 с.
11. Шамиева В.А. Асертивность в структуре личности субъекта адаптации : автореф. дисс. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.01 / В.А. Шамиева. – Хабаровск, 2009. – 207 с.

References

1. Ganzen, V.A. (1984). *Sistemnye opisaniia v psikhologii [System descriptions in psychology]*. Leningrad: Izd-vo Leningratckogo universiteta [in Russian].
2. Kapponi, V., Novak, T., & Agarkov, A. (1995). *Kak delat vse po-svoemu, ili assertivnost – v zhizn! [How to do everything in its own way, or assertiveness – in life!]*. Saint Petersburg: Piter [in Russian].

3. Leontev, A.A. (2008). *Assertivnost. Obshchenie i deiatelnost obshcheniia* [Assertiveness. Communication and communication activities]. (pp. 160–215). Saint Petersburg: Piter [in Russian].

4. Lomov, B.F. (1984.) *Metodologicheskie i teoreticheskie osnovy psikhologii* [Methodological and theoretical foundations of psychology]. Moscow: Nauka [in Russian].

5. Medvedieva, S.A. (2008). Asertyvnist maibutnikh praktychnykh psykholohiv: dosvid vyvchennia [Assertiveness of future practical psychologists: experience of studying]. In O.L. Skidin (Ed.), *Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky – Social technologies: topical problems of theory and practice*, 39–40, 234–240. Odesa: Astroprint [in Ukrainian].

6. Nikolaiev, L.O. (2010). Henezys poniattia «asertyvnist» [Genesis of the concept of «assertiveness»]. *Ukrainskyi naukovi zhurnal «Osvita rehionu» – Ukrainian scientific magazine «Education of the region», 1*. Retrieved from <http://www.social-science.com.ua/article/193> [in Ukrainian].

7. Sannikova, O.P. (2007). Formalno-dinamicheskie i kachestvennye metakharakteristiki individualnosti [Formal-dynamic and qualitative meta-characteristics of individuality]. *Nauka i osvita: nauково-praktychnyi zhurnal Pivdennoho naukovooho tsentru APN Ukrainy – Science and Education: Scientific and Practical Journal of the Southern Scientific Center of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 6–7, 30–33 [in Russian].

8. Selter, E. Retrieved from <http://www.openweb.ru/romek/faq1.htm> [in Russian].

9. Staut, S. (2002). *Upravlencheskii trening* [Management Training]. (A. Rakitina, Trans.). Saint Petersburg: Piter [in Russian].

10. Khokhlova, E.V. (2008). *Konstruktivnaia agresivnost v formirovanii navykov assertivnogo povedeniia studentov vuza* [Constructive aggressiveness in the formation of assertive behavior skills of university students]. (Candidate's thesis). Nizhnii Novgorod [in Russian].

11. Shamieva, V.A. (2009). *Assertivnost v strukture lichnosti subekta adaptatsii* [Assertiveness in the personality structure of the subject of adaptation]. (Extended abstract of candidate's thesis). Khabarovsk [in Russian].

PODOLYAK Nataliya – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department of Practical Psychology, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ivan Franko Str., 24, Drohobych, 82100, Ukraine (podolnatalya@gmail.com)

THE STRUCTURE OF ASSERTIVENESS FROM THE POSITION OF THE CONTINUAL AND HIERARCHICAL APPROACH

Abstract. *This article deals with a differential and psychological analysis of assertiveness, which is considered as a systemic multileveled personality trait and is studied from the perspective of the continual and hierarchical approach.*

The article presents the results of the theoretical analysis of the concept of «assertiveness», outlines the main approaches to understanding the structure of assertiveness in psychological science, the theoretical model of assertiveness from the position of the continual-hierarchical approach. Assertiveness is seen as a complex property of the individual. The phenomenon of «assertiveness» is interpreted as a multilevel, holistic formation, which includes formal-dynamic, content-personal and social-imperative levels. At each level, the assertiveness is represented by certain components that have a specific content. These components interact with each other, complement each other and form an integral property that is not limited to the sum of its constituents and can be considered as a system property characterized by activity and integrity.

The article reveals and describes the formal and dynamic (demand for assertiveness, drivenness in the manifestation of assertiveness, intensity, easiness, breadth, persistency of assertiveness manifestation, the degree of involvedness or distancing in the process of interaction) and quality (emotional, cognitive, behavioral, control and regulative) components of assertiveness.

Key words: *assertiveness, assertivity structure, continuum-hierarchical approach, aserivity indexes, components of assertiveness.*

Одержано 05.02.2018